

Lovforslagets overgang til tredje behandling
vedtoges uden afstemning.

Formanden: Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden fornyet udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Forslag til lov om ændring af lov om midlertidig regulering af boligforholdene. (Om ændring af § 33) (Lovforslag nr. 73) er taget tilbage. Ønsker nogen at optage det? (Ophold). Da det ikke er tilfældet, er lovforslaget bortfaldet.

Den sidste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om svangerskabsafbrydelse m. v. [af Per Dich m. fl.].

(Lovforslaget (nr. 229) findes i tillæg A: sp. 7637, fremsættelsen i tidenden sp. 5643).

Lovforslaget sættes til forhandling.

Justitsministeren (K. Avel Nielsen): Som det fremgår af bemærkningerne til det lovforslag, der er til første behandling her i dag, har folketinget i de fire af de sidste fem folketingsår drøftet næsten tilsvarende lovforslag. Lovforslagene er hver gang fremsat af medlemmer af socialistisk folkeparti. Kun i sidste folketingsår blev lovforslag ikke fremsat. Denne pause i lovgivningsinitiativet skyldes som bekendt, at folketinget i 1970 gennemførte en ny lov om svangerskabsafbrydelse, der udvidede adgangen til abort, uden at adgangen blev gjort helt så fri, som forslagsstillerne ønsker. Det er således under helt andre forudsætninger, vi i dag drøfter lovforslaget, end vi tidligere har gjort det.

Jeg havde for 4 uger siden lejlighed til i spørgetiden at gøre rede for min stilling til fri abort, idet fru Inge Fischer Møller spurgte mig herom. Min stilling har ikke ændret sig i disse 4 uger, og jeg kan derfor stort set henviser til, hvad jeg sagde dengang.

Jeg vil gerne gentage, at når der opstår spørgsmål om at revidere en lov, der kun er 2 år gammel, må det mindste, man kan kræve

af en saglig forsvarlig lovgivning, være en undersøgelse af, hvordan denne lov har virket. Mødrehjælpen i København har, som jeg nævnte i spørgetiden, siden lovens ikrafttræden løbende indsamlet materiale om dens virkninger over hele landet. Undersøgelserne viser, at der i det første år var et fald i antallet af ansøgninger om svangerskabsafbrydelse, nemlig fra knap 9.600 i 1969-70 til godt 8.700 i 1970-71. Nedgangen skyldes antagelig bl. a., at kvinder, der er fyldt 38 år eller har mindst 4 hjemmeværende børn under 18 år, ikke mere behøver at søge om tilladelse.

I de første 9 måneder af 1971-72 har antallet af abortansøgninger været godt 7.200. Faldet i antallet af ansøgninger i 1970-71 er således blevet afløst af en stigning. Tilladelsesprocenten i hele landet er i det første år, den nye lov har virket, steget fra 86 i 1969-70 til 89. Den foreløbige opgørelse for 1971-72 viser en tilladelsesprocent på godt 91. Jeg har med henblik på debatten i dag fået oplyst, at det endelige materiale fra mødrehjælpen fra de to første år, loven har virket, vil foreligge bearbejdet i god tid inden udgangen af 1972. Samtidig har vi bedt sundhedsstyrelsen om oplysninger, ligesom vi har fået nogle foreløbige tal fra abortankenævnet. Når det samlede materiale foreligger, vil jeg naturligvis drøfte det med de sagkyndige og derefter tage stilling til, om tiden er kommet til at søge gennemført adgang til fri abort.

Jeg går naturligvis ud fra, at forslagsstillerne ikke har fremsat lovforslaget med henblik på vedtagelse, idet det først er fremsat efter skæringsdagen 15. marts.

Falk Hansen: Da den nugældende svangerskabslov var til tredje behandling her i folketinget i marts 1970, undlod jeg at stemme for loven, omend der var tale om en liberalisering i forhold til loven fra 1956. Jeg gjorde det ud fra den betragtning, som jeg også klart gav udtryk for, at en lov kan være så dårlig og så aldeles uden holdning, at man ikke kan medvirke til dens gennemførelse.

De betænkeligheder, som mange både her i denne sal og udenfor gav udtryk for med hensyn til muligheden for at administrere loven, har jo vist sig at slå til. Den har nemlig vist sig mere at åbne mulighed for det

[Falk Hansen.]

tilfældige end for det rimelige. Det er min opfattelse, at ingen af de implicerede parter, hverken mødrehjælpen, lægerne eller fremfor alt de abortsøgende kvinder, kan være tilfreds med forholdene, som de er i dag; og dette må helt naturligt give stof til eftertanke hos dem, som med interesse følger dette alvorlige problem.

Det er formodentlig også baggrunden for, at SF har fremsat det lovforslag, som i dag er til behandling, og som stort set er identisk med tidligere af SF fremsatte lovforslag på dette område. Realistisk bedømt er der her tale om et paradeforslag eller måske bedre formuleret et markeringsforslag, da det jo ikke har nogen mulighed for udvalgsbehandling i denne samling og dermed altså heller ikke nogen mulighed for at komme til afstemning.

Men når det er sagt, vil jeg gerne sige, at jeg helt kan tilslutte mig lovforslaget, og jeg vil gerne benytte lejligheden til at udtale min glæde over, at man fra forslagsstillernes side trods den senere tids mange skrivelser og de efter min mening ikke altid lige frugtbare synspunkter, som har været fremsat i diskussionen, har bevaret den søbre og meget saglige linje, som har kendetegnet tidligere lovforslag om samme problem fra SF's side.

Hele spørgsmålet om adgang til svangerskabsafbrydelse er et så alvorligt problem, at jeg finder det aldeles afgørende, at debatten fortsat føres på et så roligt, sagligt og velovervejet plan som overhovedet muligt. Skal der opnås et resultat, som kan være tilfredsstillende for de kvinder, som af den ene eller den anden grund ønsker deres svangerskab afbrudt, nytter det ikke med mere eller mindre uartikulerede meningstillkendegivelser, de er nemlig aldeles uegnede til at bringe en rimelig og forsvarlig løsning frem. Længt snarere er de egnede til at skabe uvilje og hæmme den nødvendige dialog mellem tilhængere og modstandere.

Men givet er det, at halve løsninger som den nugældende lov ikke hverken i denne eller i andre sammenhænge nogen sinde har formået at løse et alvorligt problem. Det bør man gøre sig klart og være overbevist om er baggrunden for, at vi er nogle, som ønsker en ændring i retning af det mere ærlige, realistiske og dermed mere acceptable.

Jeg mener, at den nuværende lov bør ændres. På den anden side er jeg ikke uenig med justitsministeren i de betragtninger vedrørende rapporten fra ankenævnet, som ministeren både i dag og ved flere andre lejligheder har givet udtryk for. Når der i loven er indbygget en ankeinstans, må det være rimeligt, at man inden en ændring af loven afventer en rapport fra dette ankenævn, som kan indgå i drøftelserne og overvejelserne i forbindelse med en lovændring. På den anden side håber jeg, som jeg tidligere har givet udtryk for, at denne rapport ikke lader vente for længe på sig. Det betyder på den anden side ikke, at min grundholdning til hele spørgsmålet er ændret, men jeg synes bl. a., at man skylder medlemmerne af ankenævnet, at deres arbejde bliver draget med ind i de videre overvejelser. På den baggrund forventer jeg da også et initiativ fra justitsministerens side, når rapporten foreligger.

Jeg har med nogen undren og ikke ringe interesse mærket mig, at det konservative folkeparti offentligt har tilkendegivet, at man, hvis et lovforslag om fri adgang til svangerskabsafbrydelse i den kommende folketingssamling vedtages her i tinget, da vil arbejde for, at det sendes ud til folkeafstemning. Jeg må forstå det derhen, at det også gælder, hvis det drejer sig om et lovforslag som det foreliggende, hvor der både kræves rådgivning af mødrehjælpen om de hjælpeforanstaltninger, som samfundet kan yde, såfremt kvinden gennemfører sit svangerskab, og tillige kræves, at kvinden af en læge orienteres om indgrebets art.

Det er jo en indstilling, man kan have, men jeg må sige, at jeg har meget svært ved at forstå, at hr. Thestrup, der som justitsminister i sin tid fremsatte og gennemførte den nuværende lov på dette område, kan gøre sig til talsmand for en sådan opfattelse. De tre borgerlige partier gennemførte i 1970 med hr. Thestrup som ansvarlig minister en lov, der, som det også har vist sig i praksis, åbner så vide muligheder for adgang til svangerskabsafbrydelse, at der i realiteten ikke længere er nogen rimelighed i at opretholde de efter min opfattelse helt tilfældigt valgte grænser, som nok mere blev til ud fra, hvad der i de daværende regeringspartier kunne skabes enighed om, end hvad der kunne skyldes logisk og rimelig konsekvens.

[Falk Hansen.]

Når de konservative med deres tidligere så frisindede justitsminister i spidsen har lagt sig på den linje, kan man ikke lade være med at spørge om, hvad der i den forbindelse vejer tungest: erkendelsen af, at det nok af hensyn til vælgerne er nødvendigt at finde en anden placering i nogle af de spørgsmål, hvor hr. Thestrup åbenbart gik videre, end han egentlig havde dækning for, eller et oprigtigt ønske om at medvirke til en retfærdig ordning af et dybt alvorligt menneskeligt problem, som under alle omstændigheder eksisterer, og som dette folketings er forpligtet til at medvirke til en løsning af. Desværre kan jeg ikke helt frigøre mig for opfattelsen af, at det første vejer tungere end det sidste.

Jeg kan i den forbindelse minde om den tale, hr. Henry Christensen fra venstre holdt her i tinget den 11. marts 1970, da det socialdemokratiske medlem hr. Johan Nielsen havde meddelt, at han ville arbejde for at få sendt hr. Thestrups lovforslag til folkeafstemning — den findes i Folketingsstidende for 1969-70 sp. 4175-4177. Jeg citerer:

„Min opfattelse af bestemmelsen er den, at hvis man skriver under på en begæring om at sende et forslag, der er vedtaget her, til folkeafstemning, så kan det kun fortolkes og opfattes som en opfordring til at få det forslag forkastet. Dette er en naturlig reaktion for medlemmer, der vil være klart imod et forslag;“
 Og senere i den samme tale hedder det:

„Vi har et system, der bygger på det repræsentative demokrati, hvor folketingsmedlemmer i overensstemmelse med grundloven må tage deres ansvar, og hvis de tager et ansvar og tager et positivt standpunkt, må de vedstå dette ansvar. Reglen om folkeafstemning er en mindretalsbeskyttelse, som de, der stemmer imod, må overveje om de finder det rigtigt og rimeligt at anvende i den givne situation.“

Jeg tilslutter mig gerne hr. Henry Christensens opfattelse af folkeafstemningsinstitutionen, som de konservative jo i øvrigt har været stærke fødselshjælpere til, men netop derfor har jeg meget svært ved at se linjen og konsekvensen i de konservatives indstilling. Hr. Thestrup har ansvaret for en lov, som i praksis giver en tilladelsesprocent

med hensyn til svangerskabsafbrydelse, der svinger mellem 90 og 100 og flere steder betydelig nærmere det sidste end det første. Men nu forstår jeg, at hele den konservative folketingsgruppe efter et hastigt besøg på frisindets overdrev vil efterlade de tiloversblevne få procent uden rimelig mulighed for at få løst deres problem.

Hvis man i det konservative parti er begyndt at nære etiske skrøbler, som hr. Ninn-Hansen gav udtryk for på partiets repræsentantskabsmøde, forstår jeg det til fulde. Det kan nemlig aldrig være forsvarligt at sætte sin etiske mekanisme i gang på bekostning af nogle få procent. Så skulle man i virkeligheden hellere med en omskrivning af et aktuelt Gustav Wied-citat have sagt: Nu beder jeg Dem, hr. Thestrup — og dermed holdt sig fra halve løsninger, som man alligevel ikke ville søge at følge op.

I den socialdemokratiske gruppe gør der sig flere opfattelser gældende, men det er mit håb, at det alligevel i den kommende folketingsssamling vil lykkes at nå frem til et resultat, som er både mere rimeligt og mere konsekvent end den gældende lov. Her er et problem, som stærkere og stærkere trænger sig på. Vi kan simpelt hen ikke være bekendt ikke at finde en løsning på det, en løsning, som kan være tilfredsstillende også for dem, hvis problem det egentlig er.

Formanden: Jeg gør stiltfærdigt opmærksom på, at ved første behandling skal man fortrinsvis beskæftige sig med de principielle synspunkter om det forslag, der er på dagsordenen.

Thestrup: Flertallet af det konservative folkepartis medlemmer kan ikke medvirke til dette lovforslag. For 2 år siden gennemførte vi en lov om svangerskabsafbrydelse, der var en meget betydelig liberalisering. Efter denne lov kan en kvinde, der er fyldt 38 år, og en kvinde, der har født 4 børn, som bor hos hende og er under 18 år, uden særlig tilladelse få deres svangerskab afbrudt. Efter tilladelse kan kvinder få svangerskabet afbrudt, når svangerskabet eller fødslen vil medføre fare for forringelse af kvindens helbred, når graviditeten skyldes en kønsrihedsforbrydelse, når der er fare for, at barnet vil få en alvorlig fysisk eller psykisk lidelse, når kvinden på grund af

[Thestrup.]

psykisk eller fysisk lidelse eller svag begavelse ikke kan drage omsorg for barnet, når hun på grund af umodenhed ikke kan drage omsorg for barnet, og når svangerskabet, fødslen eller omsorgen for barnet vil medføre en sådan belastning for kvinden, at det går ud over hjemmet og de øvrige børn. Det er i alle tilfælde en betingelse, at afbrydelsen sker inden den 12. svangerskabsuge. Tillædelserne gives af et samråd, hvori såvel social indsigt fra mødrehjælpsinstitutionerne som en speciallæge i gynækologi og en speciallæge i psykiatri er deltagere.

Jeg synes ærlig talt, at det er en liberal lov og en god lov, og det er ikke rigtigt, at den er umulig at administrere, eller at den giver fortolkningsmuligheder, der kan medføre uretfærdigheder. Den har virket i 2 år. Det er lovens forudsætning, at der er den fornødne adgang for alle til oplysning om og hjælp til prævention og til fornøden hjælp til kvinden, der vil gennemføre sit svangerskab. Der kan ikke være tvivl om, at ingen holdbare slutninger om loven kan drages efter så kort en periode som 2 år. Da det første år var gået, fandt man fra flere af de lægers side, der havde med loven at gøre, at den virkede ganske godt. Kan det da nu på 1 år have vist sig, at den ikke duer?

Som grundlag for gennemførelsen af loven forelå der en betænkning fra januar 1969, hvori 8 af det nedsatte udvalgs 9 medlemmer gik ind for en ordning, der næsten helt svarer til den, vi fik, medens kun én gik ind for fri abort. Udvalgets flertal udtalte, at det — jeg citerer:

„ikke kan gå ind for fri adgang til svangerskabsafbrydelse. De hensyn, der taler herimod, er af en sådan vægt, at man — i hvert fald for tiden — må fraråde en sådan løsning.“

Derimod hævdede dette flertal, at der klart var behov for en videre adgang til svangerskabsafbrydelse, end den daværende lov gav adgang til. Der er i betænkningen, p. 74, sp. 2, anført de grunde, der har fået

udvalgets flertal til at tage stilling mod fri abort. De er følgende:

1) at mange kvinder, der egentlig ønsker at gennemføre deres svangerskab, er under pres fra deres pårørende for at få det afbrudt,

2) at mange kvinder i graviditetens første tid, vel at mærke når graviditeten er uønsket, kommer sådan ud af balance, at det i forbindelse med den dårlige almentilstand, som de fleste kvinder befinder sig i de første svangerskabsmåneder, vil virke ind på deres ønske om svangerskabsafbrydelse,

3) at en adgang til fri abort vil medføre fare for en stigning i det samlede antal legale og illegale aborter,

4) at indgrebet ikke er farefrit, men kan medføre både fysiske og psykiske følger, og

5) at der vil stilles større krav til sygehuskapacitet og til sygehuspersonale, og at man med den mangel, der er herpå, må befrygte, at der vil opstå vanskeligheder med anden nødvendig sygehusbehandling.

Endelig anførte flertallet, at der bør tages hensyn til indstillingen hos læger og sygehuspersonale. Det bør efter flertallets opfattelse være en forudsætning for indførelse af fri abort, at en væsentlig del af disse læger er villige til at udføre indgrebene alene på grundlag af kvindens begæring.

Der har i debatten for og imod fri abort og også i debatten for og imod den nugældende lov været anført to modstridende hovedsynspunkter. På den ene side at en kvinde må have fri ret til at råde over sit legeme og på den anden side religionens eller moralens forbud mod at tilintetgøre menneskeligt liv. Der foreligger en konflikt mellem disse hovedsynspunkter. Vi vil alle anerkende kvindens ret til at råde over sit legeme, og vi nærer alle en dyb respekt for menneskeligt liv og en lige så bestemt afstandtagen fra tilintetgørelse af dette. Min opfattelse er, at uanset, om man kun kan betragte fosteret som noget, der kan blive til menneskeligt liv, må grundene til at tilintetgøre det være så stærke, at de overvejer

[Thøstrup.]

hensynet til dette kommende menneskelivs beskyttelse. Det er det, som den nugældende lov er udtryk for.

Den store alvor, spørgsmålet om indførelse af fri abort rummer, bevirker, at vi ikke bør gå til afgørelsen af det, uden at vi forinden har fået fyldestgørende oplysninger om, hvordan den nugældende lov har virket. Jeg har forstået, at justitsministeren netop er i færd med at søge oplysninger af den art ind, og jeg kunne ønske, at man fik oplysning om, hvordan den har virket på de illegale aborter. Man har jo sagt noget om illegale aborter allerede i den betænkning, der forelå fra 1969, og man måtte også nok kunne finde frem til noget om dem nu.

Jeg kunne også tænke mig, at man fik oplysninger fra de kvinder, der har fået deres svangerskab afbrudt, og ligeledes fra dem, der har søgt det, men ikke har fået det, og som har gennemført svangerskabet, om deres erfaringer i den tid, der fulgte. Og dernæst synes jeg også, vi må have oplysninger fra lægerne og fra hospitalerne.

Endelig vil jeg sige, at spørgsmålet om fri abort er et stærkt følelsesbestemt spørgsmål og et spørgsmål, der deler de fleste partier, også mit parti, og at vi derfor intet sikkert ved om, hvad der i virkeligheden er befolkningens ønske på dette område. Derfor mener jeg, at vi, inden en vedtagen lov om fri abort sættes i kraft, bør sende den ud til en folkeafstemning efter grundlovens § 42, og i mit parti vil i alt fald flertallet gå ind herfor.

Jeg forstår ikke, at den ærede ordfører for socialdemokratiet, hr. Falk Hansen, finder, at det er så frygteligt et hykleri fra min side, at jeg holder fast på en lov, som jeg fik gennemført, jeg kan sige med stort besvær, og som jeg hævde mange ubehageligheder af også fra folk, der står mig nær. Jeg kan ikke se det forfærdelige hykleri i, at jeg holder fast på denne lov, når jeg mener, det er en god lov og en liberal lov.

Jeg er naturligvis indforstået med, at lovforslaget behandles nærmere i et udvalg.

Karlskov Jensen: Det lovforslag, der er til behandling her, går jo i korthed ud på, at enhver kvinde, der ønsker det, kan få sit svangerskab afbrudt. Afbrydelsen skal ske inden udgangen af 12. svangerskabsuge, og

der stilles visse krav om, at kvinden orienteres om de sociale hjælpeforanstaltninger, der er til rådighed for hende før og efter fødslen, hvis hun gennemfører sit svangerskab, ligesom der kræves tilladelse hos forældre eller værge, hvor der er tale om umyndige. Men det er i realiteten adgang til fri abort, der bliver foreslået her.

Jeg vil gerne på venstres vegne klart sige fra over for dette lovforslag, dels af principielle grunde, dels fordi loven af 1970 endnu kun har virket et par år, en alt for kort periode, som det også blev sagt af den foregående ordfører, til, at vi kan vurdere dens virkning og betydning på nuværende tidspunkt.

Vi har i venstre den principielle opfattelse, at der må fremføres særdeles tungtvæjende grunde for at få et påbegyndt svangerskab afbrudt. Respekten for livet, også det ufødte barns, er en vigtig del af hele vort kulturgrundlag, og det er efter vor opfattelse et lovgivningsanliggende at værne det. Vi mennesker har jo også et ansvar over for vore medmennesker, og vi skal selv stå til ansvar for vore egne handlinger. Hvis man udhuler og forflygtiger disse enkle leve-regler, og det synes jeg, man i nogen grad gør med det lovforslag, der foreligger her, om det gennemføres, så mener jeg, man svækker noget væsentligt af det, vor kultur bygger på.

Det argument, forslagsstillerne bl. a. begrunder lovforslaget med, er jo, at kvinden skal sikres sin fulde frihed. Jeg tror ikke, man når det med dette forslag. Kvinden har naturligvis altid sin fulde frihed med hensyn til, hvad hun indlader sig på, men givetvis vil hun være under stærkere pres fra barnefaderen i spørgsmålet om abort i den situation, hvor der er fri adgang til at få svangerskabet afbrudt, end nu, hvor spørgsmålet er henlagt til et samråd af uvildige, der ud fra bestemte kriterier afgør spørgsmålet. For barnefaderen kan spørgsmålet om børnebidrag naturligvis spille ind, og dertil kommer, at opfordring til lætsindighed og uansvarlighed ligesom får større råderum.

Endelig vil jeg da også gerne sige, at adgangen til seksualundervisning og kendskab til benyttelsen af antikonceptionelle midler nu er så udbredt, at uønskede svangerskaber i en vis udstrækning skyldes svigtende ansvarsfølelse. Det spørgsmål melder sig

[Karlskov Jensen.]

derfor, om vi ikke også skal sætte ind på det område. Det er vel sådan, at vi alle er enige om, at det må være et forsøg værd at prøve på at begrænse antallet af de tilfælde, der er tale om, og jeg vil da gerne rejse spørgsmålet, om skolen og hjemmene i bred almindelighed ikke i højere grad bør søge at påkalde større ansvarsbevidsthed hos børn og unge, ansvar ikke alene for egne handlinger, men også over for deres medmennesker. Jeg er tilbøjelig til at tro, at en stærkere understregning af dette ansvar i forbindelse med seksualundervisningen vil være på sin plads.

Dernæst vil jeg gerne på venstres vegne fremhæve, at det med henblik på at nedbringe antallet af uønskede svangerskaber måske også vil være rimeligt, om folketinget overvejer de gældende regler med hensyn til opnåelse af sterilisation for såvel mænd som kvinder.

Endelig er det min opfattelse, at man i mødrehjælpen nok er noget tilbageholdende med at pege på muligheden af at bortadoptere barnet fremfor at søge svangerskabet afbrudt, og det til trods for, at der er tusinder af ægtepar, der gerne vil give et eller flere børn et hjem, men ikke har mulighed for det. Jeg er klar over, at det naturligvis ikke kan løse problemerne i større udstrækning, men det tangerer dem dog.

Den nugældende lov har som nævnt virket i et par år, og antallet af legale aborter er i det tidsrum steget fra godt 7.000 til godt 10.000 årlig. I det sidst forløbne år er der givet tilladelse til afbrydelse af svangerskab i op til 91 pct. af de indgivne ansøgninger, men, som det er blevet nævnt, med ret betydelige forskelle fra amt til amt. Offentligheden erfarede for nylig, at man i Randers, hvor mødrehjælpsinstitutionens leder erklærede sig som tilhænger af helt fri adgang til abort, var oppe på en tilladelsesprocent på 97. I Århus er tallet til sammenligning 83.

Man var ved den nugældende lovs behandling her i tinget inde på, om ankenævnet skulle føre kontrol med lovens administration i dens første par år med henblik netop på at opnå ensartethed i administrationen. Dette kunne ske, fremførte man, ved, at ankenævnet gennemgik alle samrådsafgørelserne i hvert enkelt amt i en periode, f. eks. et kvartal én gang om året. Det fore-

kommer mig, at man ud fra erfaringerne kan mene, at der er et behov for en sådan tilsynsvirkomhed, og jeg vil derfor gerne spørge justitsministeren, om der ikke kan være grund til at tage dette spørgsmål op igen. Det kan ikke være rigtigt, at sagsbehandlingen i så væsentlige spørgsmål præges af samrådsmedlemmernes personlige indstilling.

Som allerede nævnt kan venstre ikke medvirke til at gennemføre lovforslaget. Nu kan det jo heller ikke gennemføres i denne samling alene af tidsmæssige grunde, men dersom justitsministeren har skiftet standpunkt siden 1970 og regeringen i næste samling fremsætter et tilsvarende lovforslag, vil venstre søge at hindre dets gennemførelse med alle de parlamentariske midler, der er til rådighed. Det er vor opfattelse, at der ikke i den danske befolkning vil være tilslutning til at gennemføre en fuldstændig fri abortadgang.

Jeg har naturligvis bemærket, at de konservative har haft påfaldende travlt med at proklamere folkeafstemning om spørgsmålet. Det forekommer mig at være meget at gøre ud af et SF-forslag, der ikke har nogen mulighed for at blive gennemført, og også at være i god tid, al den stund det kun er vedtagne love, der kan sendes til folkeafstemning. Men jeg vil alligevel på denne baggrund gerne rette en kraftig henstilling til justitsministeren om at afstå fra at søge en så yderliggående lovgivning på et så ømfindtligt og følelsesladet område gennemført imod et formentlig meget stort mindretal, der sandsynligvis repræsenterer et flertal i befolkningen med hensyn til dette spørgsmål. Det vil kunne skabe en dybtgående splittelse, og et sådant forslag vil vi altså fra venstres side som nævnt søge at hindre med de parlamentariske midler, der er til vores rådighed.

Else-Merete Ross: Fire gange tidligere har SF fremsat forslag til ændring af lov om svangerskabsafbrydelse rettidigt. Hvorfor er det ikke sket denne gang? Lovforslaget er fremsat den 4. maj. Den 26. april var der 3 spørgsmål til justitsministeren angående adgang til svangerskabsafbrydelse; så hvis det er for at rejse debat om spørgsmålet, forekommer lovforslaget mig overflødigt, da debatten allerede er i gang. Jeg ville deri-

[Elsie-Merete Ross.]

mod ikke have haft noget imod, at lovforslaget var fremkommet inden skæringsdagen, den 15. marts, så vi kunne have fået en virkelig seriøs debat om en revision af den nugældende lov.

Så vidt jeg forstod på justitsministerens redegørelse den 26. april, mener han, at det er for tidligt at revidere en lov efter 2 års forløb, man må have længere tid til at samle erfaringer. Ministeren synes tilfreds med, at gennemsnittet for tilladelse til svangerskabsafbrydelse ligger på 91 pct. Dette gennemsnitstal slører imidlertid billedet. Det forekommer mig rimeligere at sige, at tilladelsesprocenten i de forskellige mødrehjælpsinstitutioner ligger mellem 86 og 97, og at kvinder derfor fortsat behandles forskelligt i de forskellige dele af landet.

Jeg forstod, at denne forskel kunne rettes gennem ankenævnets vejledning. Hvis ankenævnet har forsøgt at løse denne del af sin opgave i de forløbne 2 år, er det ikke lykkedes. Mener ministeren, at ankenævnets opgave fremover er at opnå ensartethed, og skulle den gå i retning af, at alle samråd nåede et resultat, der lå i nærheden af 86 pct. eller i nærheden af 97 pct.? Eller er idealet for ministeren at nå gennemsnittet på 91 pct., så nogle bliver opfordret til at fortolke friere end nu og andre strengere end nu? Den nuværende lov giver et så vidt spillerum for fortolkning, bortset fra aldersgrænse og antal børn, at det forekommer mig umuligt at nå til en ensartet behandling, og derfor synes jeg, at SF's lovforslag er bedre.

I det radikale venstre har vi forskellige opfattelser angående svangerskabsafbrydelse. Når jeg stemte for 1970-loven, selv om jeg faktisk syntes bedre om SF's forslag, var det, for det første fordi det var det kompromis, der kunne samles flertal for, og for det andet, fordi det for nogle grupper vedkommende var et fremskridt i forhold til den dagældende lov.

Overlæge Hoffmeyer fremhævede den gang, at loven for de resterende grupper vedkommende ville blive næsten umulig at administrere ensartet. Jeg mente, at når denne erkendelse bredte sig i samrådene og i befolkningen, måtte det føre til en snarlig revision af loven, så vi nåede det næste skridt frem, at afgørelsen blev overladt til

kvinden selv, og at vi altså nåede til såkaldt fri abort.

Mødrehjælpens medarbejdere bruger nu en masse af deres tid til at undersøge de abortsøgende kvinders forhold med det resultat, at kun en ringe procent af ansøgerne får nej. Efter min mening kunne medarbejdernes tid bruges på en mere rationel og konstruktiv måde, hvis de koncentrerede sig om mødrehjælpens oprindelige formål: at hjælpe gravide og mødre med børn under 2 år.

Selv om afslagsprocenten i gennemsnit er 9, kan ansøgerne ikke på forhånd vide, om de vil få afslag eller tilladelse, og kan af angst for afslag søge den illegale abort. Det er en dårlig løsning. Personlig er jeg enig med SF i, at ansvaret og beslutningen bør være kvindens. Jeg er også enig i, at svangerskabsafbrydelse ikke bør finde sted, før de betingelser, SF nævner, er opfyldt, nemlig grundig oplysning om de hjælpeforanstaltninger, samfundet kan yde, hvis hun gennemfører svangerskabet, og orientering om indgrebets art af en læge. Der mangler dog for mig noget væsentligt, nemlig at den person, som den abortsøgende henvender sig til, kan være en slags garant for, at det hverken er forældre, kæreste eller andre, der har presset vedkommende til at søge abort. Der skulle gerne kunne være en sådan kontakt, at den af andre pressede turde give udtryk for, at hun trods andres pres gerne ville have barnet. I de 7 dages betænkningstid burde der være mulighed for yderligere samtaler.

Jeg er enig i, at oplysningsarbejdet om svangerskabsforebyggelse udbygges, og kan det ikke ske i tilstrækkelig udstrækning uden refusion fra staten, ville jeg være villig til at gå med til det, selv om jeg synes, det burde kunne dækkes af kommunerne. De, som er modstandere af abort, burde være de mest ivrige med hensyn til intensiv oplysning om prævention og om det ansvar, hver enkelt har over for sig selv, sin partner og et eventuelt barn. De burde derfor gå ind for oplysning i skoler, i alle videre uddannelsesinstitutioner og via det frie oplysningsarbejde, sådan som det er foreslået i de to betænkninger fra seksualoplysningsudvalget. I et oplyst samfund burde ethvert nogenlunde normalt menneske, der har nået kønsmodenhedsalderen, være forsynet med kund-

[Else-Merete Ross.]

skab om og adgang til præventive midler, så vi kunne nå dertil, at et uønsket barn nærmest blev betragtet som en kriminel handling, for nu at sætte det lovlig meget på spidsen.

Mit ønskemål er så få aborter som overhovedet muligt. For at nå det mål må man også ville midlerne, nemlig oplysning om og adgang til de præventive midler, som passer bedst for de pågældende på de forskellige alderstrin.

I det radikale venstre er vi som sagt af forskellig opfattelse angående lovforslaget, men vi er enige om, at det ikke har nogen mening at fremsætte et lovforslag så sent i samlingen, og at det er omsonst at begynde et udvalgsarbejde i de få dage, der er tilbage af denne samling.

Ordføreren for forslagsstillerne (Per Dich): Jeg skal takke for den modtagelse, der blev lovforslaget til del i hvert fald fra hr. Falk Hansen og fru Else-Merete Ross.

Justitsministeren talte om den pause i SF's initiativ på dette område, der har været i de sidste 2½ år. Den skyldes erkendelsen af, at vi måtte se, hvorledes den lov virkede, som man vedtog i 1970. Det viste sig desværre, at den virkede nøjagtig sådan, som vi og en lang række specialister på området havde forudset. Det er en viden, man allerede på nuværende tidspunkt kan have — jeg skal senere komme ind på det — og vi mener derfor ikke, der er nogen grund til yderligere udskydelse af forhandlingerne om en ny lov.

Jeg vil takke hr. Falk Hansen for hans indlæg, som jeg i alt væsentligt er helt enig i, men også hr. Falk Hansen er inde på betragtninger om, at det må være rimeligt at afvente rapporten fra ankenævnet. Hr. Falk Hansen, som jeg har diskuteret sagen med før, ved jo også, at man allerede nu alene geografisk kan konstatere, at den nuværende lov ikke kan administreres, at der er alt for store forskelle fra landsdel til landsdel.

I øvrigt er jeg helt enig med hr. Falk Hansen i hans betragtninger om det ønskelige eller ikke ønskelige i en folkeafstemning om denne sag, og jeg er også enig i de betragtninger, hr. Henry Christensen, hvis parti ganske vist dengang var i regeringspo-

sition, fremsatte i 1970 om, hvornår man skal anvende folkeafstemningsprincippet, og hvornår der er tale om misbrug, hvornår folketingets medlemmer må vedkende sig deres ansvar for en afgørelse. Hr. Henry Christensen understregede i sin tale i 1970, at kravet om en folkeafstemning i virkeligheden er det samme som et krav om forkastelse af den lov, man ønsker til folkeafstemning. Når derfor også de medlemmer af det konservative folkepartis og af venstres gruppe, som er tilhængere af et forslag om fri abort, går ind for, at der skal afholdes folkeafstemning, kan jeg ikke se det som andet end et forsøg på at skyde ansvaret fra sig, medmindre man vil være så uvenlig som en af de faste kommentatorer ved B. T. fru Rigmor Jessen, som skriver, at det er det rene hykleri.

Men tilbage bliver altså, at man fra disse to partiers side ønsker denne afgørelse lagt ud til en folkeafstemning. Det bekymrer mig i øvrigt ikke, idet jeg er helt sikker på, at der vil være et endog betydeligt flertal i befolkningen for den eneste fornuftige løsning af dette problem. Den sidst foretagne undersøgelse, der blev foretaget af dagbladet B. T., viser, at 58 pct. af de adspurgte går ind for en lov om fri adgang til svangerskabsafbrydelse.

Hr. Thestrup var inde på de betænkkeligheder, som det udvalg, der i sin tid afgav den betænkning, som var grundlag for den nugældende lov, har været inde på, og nævnte som punkt 3, at man mente, der var en fare for en stigning i det samlede antal af legale og illegale aborter. Det er en betragtning, som jeg ikke rigtig forstår.

For det første vil der næppe være nogen større sandsynlighed for, at antallet af illegale aborter vil stige. Tværtimod. Når de pågældende kvinder har adgang til at få legal svangerskabsafbrydelse, kan jeg ikke forestille mig, at man søger det, der populært kaldes cykelsmedløsningen. De erfaringer, man har gjort i England, hvor man i virkeligheden har haft ret til fri svangerskabsafbrydelse siden 1967, viser da også, at selv om der var en vis stigning i den første periode, har tallet senere holdt sig konstant, idet man nærmest må regne med, at der er en fast procentdel af kvinderne, som vil søge abort. Herhjemme regner specialisterne i øjeblikket med, at vi har et antal på mellem

[Per. Dich.]

3.000 og 4.000 kvinder om året, der får foretaget illegal svangerskabsafbrydelse med alle de følger, det kan have.

Hr. Thestrup sagde også, at grundene til at træffe denne afgørelse må være så stærke, at de overvejer hensynet til respekten for livet, men jeg kan med min bedste vilje ikke se, hvorledes denne afgørelse om netop et så alvorligt personligt spørgsmål kan træffes af andre end kvinden selv.

Hr. Karlskov Jensen sagde, at kvinden har sin fulde frihed til at bestemme, hvad hun indlader sig på. Nu kunne jeg fristes til i denne forbindelse at citere en gammel romersk vismand, der hedder Publius Syrus, og som i sine Sententiae skriver: at elske og at være fornuftig samtidig er endog næppe muligt for en gud.

Dette kan også være et delvis svar til fru Else-Merete Ross, som taler om betydningen af udvidet oplysning om præventive midler. Sagen er jo den, at uanset hvor meget oplysning man får på dette område, vil problemet stadig eksistere, og vi løser det ikke hverken ved at give udvidet oplysning om prævention eller ved at lade skoler og forældre indskærpe de unge ansvarsfølelse.

Modstanderne af forslaget om, at det skal være kvinden og kun hende, der kan træffe afgørelsen om, hvorvidt hun ønsker svangerskabsafbrydelse, og tage ansvaret for denne beslutning, anser i virkeligheden på trods af den megen snak om, at den enkelte skal have ret til at træffe beslutninger om sit eget liv, den enkelte borger og åbenbart især den gravide kvinde for at være et umyndigt væsen, som det offentlige gennem embedsmænd skal være formynder for. Denne holdning bliver så meget mere grotesk, som den pakkes ind i en række etiske betragtninger, eller jeg skulle måske sige pseudoetiske betragtninger, om respekten for livet. Kendsgerningen er, at det høje ting, da det i 1969-70 gennemførte den nugældende lov om svangerskabsafbrydelse, bortforpagtede denne respekt for livet til en række embeds- og tjenestemænd — eller mere nøjagtigt: man bortforpagtede en vis, ikke nærmere fastsat procentdel af respekten for livet til disse embedsmænds skøn om, hvorledes loven skal fortolkes, og i virkeligheden dermed til de samme embeds-

mænds personlige moralske vurdering af de enkelte ansøgere og deres ansøgning.

Vi behøver i virkeligheden ikke, som påstået, flere erfaringer om den gældende lovs virkninger. Vi forudså, at den ikke kunne administreres. Vi forudså også, at det ville give uretfærdighed. Der er da også opstået grove geografiske og sociale skævheder. Af en oversigt over tilladelsesprocenter ved de lokale samråd fremgår det, at abortansøgernes muligheder for at opnå tilladelse svinger enormt efter ansøgerens bopæl. Sidste år opnåede 97 pct. af ansøgerne i Randers tilladelse til abort, mens ansøgerne i Århus, 40 km fra Randers, kun havde heldet med sig i 83 pct. af tilfældene. Ser man på tallet for København, bliver sagen yderligere stillet på spidsen. Her er gennemsnittet 94 pct., men man ved, at for et af samrådene gælder det, at dér er tilladelsesprocenten over 98, hvoraf man kan udlede, at de andre samråd inden for det samme snævre geografiske område må ligge betydeligt under de 94 pct.

Af talrige samtaler med folk, der arbejder praktisk med nugældende lov, er det yderligere mit faste indtryk, at de hyppigste tabere i, hvad jeg kunne fristes til at kalde det offentlige abortlotteri, er de socialt svageste stillede, dem, der på grund af dårlig uddannelse osv. har svært ved at tale deres egen sag. Og endelig: på grund af den chance, der er for at trække en nitte i dette lotteri, er der stadig et meget betydeligt antal kvinder — som sagt regner man med i hvert tilfælde mellem 3000 og 4000 — der foretrækker den såkaldt sikre vej: den illegale abort. Hospitalerne ser dem bagefter, eller i hvert tilfælde et betydeligt antal af dem, når de skal behandles for de ofte skæbnesvangre følger af disse indgreb.

Vort forslag sigter ganske enkelt på at fastslå, at den eneste, der er i stand til at træffe den alvorlige beslutning, som beslutningen om svangerskabsafbrydelse er, og den eneste, der kan påtage sig det fulde ansvar for denne beslutning, er kvinden selv. Derfor må vi også give kvinden friheden til at tage dette ansvar, og vi må selv her i tinget tage ansvaret for, at dette store og alvorlige problem får en værdig løsning.

Justitsministeren (K. Axel Nielsen): Det er hr. Karlskov Jensen, der kalder mig på.

[Justitsministeren.]

talerstolen igen. Jeg har egentlig allerede givet nogle oplysninger i mine første bemærkninger, men nu gør hr. Karlskov Jensen opmærksom på, at vi nedsatte et ankeudvalg, dengang loven blev gennemført, og at hensigten hermed var, at der skulle føres tilsyn med, hvordan tilladelsesprocenterne var rundt omkring i de forskellige samråd i landet. Jeg kan kun bekræfte, at i det første år, loven havde gyldighed, var der for store forskelle. Men jeg kan så samtidig sige, at disse forskelligheder er ved at blive jævnet ud, sådan at der ikke er nær så stor en afstand mellem tilladelsesprocenterne i de forskellige samråd nu, som der tidligere har været. Mere kan jeg faktisk ikke sige for øjeblikket, for vi har kun fået foreløbige rapporter om ankenævnsvirksomheden.

Falk Hansen: Jeg bemærkede, at hr. Thestrup efter at have læst dele af loven op sagde, at det er en liberal lov og en god lov. Det er muligt, at hr. Thestrup og jeg kunne blive enige om, at det er en liberal lov. Den er jo så liberal, at der for et meget stort flertal af kvinderne er mulighed for at få abort. Men det er en dårlig lov, for den efterlader en lille rest, der bliver ladt i stikken. Det må jeg vende mig imod, også fordi jeg ikke er så forfærdelig enig i hr. Thestrups synspunkt, når han fortsatte med at sige: „... som det kan lade sig gøre at administrere“.

Hr. Thestrup nævnte nogle punkter fra kommissionsbetænkningen, hvor man fra flertallets side tog stilling imod fri abort, og jeg forstod, at hr. Thestrup tog disse betragtninger til sig og kunne slutte op bag ved dem. Derom vil jeg gerne sige, at der er ét punkt, som jeg ikke finder er noget brugbart argument imod den frie abort. Det er talen om, at kvinden kommer under et pres. For hvis vi nu skal være helt ærlige, må vi vel erkende, at uanset hvilken form for svangerskabslovgivning der laves i det høje ting, uanset om vi indfører fri abort eller indfører en lov som den, hr. Thestrup fik gennemført i 1970, vil det altid være sådan, at kvinden vil kunne komme under pres. Også under den nuværende lov vil hun kunne presses til at anvende nogle af de eksisterende muligheder, som loven giver adgang til.

Så sagde hr. Thestrup, at han ikke kunne

forstå, at jeg syntes, han var en hykler, for han holdt fast ved en lov, som han selv havde gennemført. Dertil vil jeg gerne sige, at jeg overhovedet ikke har brugt udtrykket hykler. Jeg kunne forstå på hr. Thestrup, at det var noget, der var brugt i en anden sammenhæng, og at han derfor havde hørt det dobbelt. Jeg vil gerne fritages for det ansvar. Det kunne ikke falde mig ind. Ord som „hykler“ og „farisæer“ anvender jeg ikke på den måde.

Hr. Karlskov Jensens bemærkninger, må jeg indrømme, havde jeg meget svært ved at følge. Jeg skal ikke komme nærmere ind på dem. Jeg tror, afstanden mellem os er lige lovlig lang for nærværende. Men jeg vil gerne sige én ting til hr. Karlskov Jensen, fordi spørgsmålet om adoption på et vist tidspunkt blev bragt ind i debatten: man kan have alle mulige etiske og andre holdninger; som vi kan diskutere, og som vi kan respektere hinanden for, men én ting må jeg vende mig skarpt imod, og det er at bringe adoption ind i denne forbindelse. Det har før været inde i debatten, også da vi behandlede den gældende lov. Jeg ville være glad, hvis det kunne blive taget af dagsordenen. Det er i hvert tilfælde for mig noget aldeles uantageligt, hvor besnærende det end kan lyde, om vi skulle nå dertil, at vi satte nogle til at føde børn til andre for at løse disse problemer.

Thestrup: Jeg vil gerne begynde med at give hr. Falk Hansen en undskyldning. Jeg kunne i og for sig heller ikke tænke mig, at hr. Falk Hansen skulle bruge udtrykket hykler. Jeg tog fejl af det. Jeg ved, det er brugt i anden anledning som følge af den stilling, jeg har taget hertil. Men jeg må sige, at de stærke angreb, der var på den stilling, jeg havde taget, kan jeg ikke helt forstå. Jeg har taget den stilling at holde fast på en lov, som jeg selv har været hovedmanden for, og jeg kan ikke se rettere, end at den har virket godt.

Jeg vil gerne, med det samme jeg nu taler til hr. Falk Hansen, sige, at han talte om, at der er en rest, der bliver ladt i stikken. Man kan vel ikke sige, at der er en rest, der bliver ladt i stikken, når man har det synspunkt, at der skal finde en prøvelse sted af, hvilke grunde der er de overvejende. Jeg må gå ud fra, at de, der ikke får tilladelse til

[Thestrup.]

abort, er dem, hos hvem man ikke finder grundene tilstrækkelig stærke til det.

Betragtningerne i betænkningen om, at der i mange tilfælde bliver udøvet et pres, bliver, så vidt jeg erindrer, begrundet med de erfaringer, man har fra de forskellige mødrehjælpsinstitutioner og fra lægernes side.

Hr. Per Dich sagde, at det skal være kvinden alene, der træffer afgørelsen. Jeg har i tilstrækkelig grad argumenteret for mit synspunkt, som er, at der står to hensyn over for hinanden: på den ene side hensynet til kvindens frihed til at afgøre det, på den anden side hensynet til fosteret. Her er det således, at afgørelsen af, hvilket hensyn der er det overvejende, træffes af det mest sagkyndige udvalg, man næsten kan tænke sig. Jeg kan ikke se, det kan gøres på en bedre måde.

Endvidere sagde hr. Per Dich, at det var de socialt svagt stillede, som trak nitter her. Jeg tror ikke, det er rigtigt. Det er netop de socialt svagt stillede, som bestemmelserne imødekommer eller skulle imødekomme. Jeg kan ikke tro andet, end at de socialt svagt stillede som regel vil være dem, der falder ind under de bestemmelser i loven, der giver adgang til abort.

Karlskov Jensen: Hr. Per Dich, og jeg tror også hr. Falk Hansen, var inde på, hvad hr. Henry Christensen havde udtalt ved behandlingen af den nugældende lov i 1970 i forbindelse med folkeafstemningen. Jeg forstår ikke rigtig, at man trækker det frem på den måde. Så vidt jeg er orienteret, var det, hr. Henry Christensen gjorde opmærksom på ved den lejlighed, at man efter hans opfattelse ikke kunne gå ind for et lovforslag og samtidig skrive under på et ønske om at få det sendt ud til folkeafstemning, fordi hele folkeafstemningsinstitutionen bygger på det forhold, at en vedtagen lov kan sendes ud til prøvelse, eventuelt underkendelse, ved en folkeafstemning. Det må da under alle forhold være et korrekt synspunkt, som hr. Henry Christensen gav udtryk for dengang, og som vi absolut deler.

Med hensyn til spørgsmålet om at lægge en eventuelt vedtagen lov af den karakter, som er til behandling her, ud til en folkeafstemning kan jeg kun sige, at venstre som parti er imod fri abort. De enkelte medlemmer kan

jeg naturligvis ikke forpligte på forhånd med hensyn til underskrift for at kræve folkeafstemning.

Hr. Per Dich sagde, at man hverken løser problemet ved oplysning eller ved at indskærpe et ansvar. Nej, det mener jeg heller ikke, og det gav jeg heller ikke udtryk for i mit første indlæg. Men jeg mener, at vi vel egentlig alle kunne være fælles om at prøve på at indsnævre det antal uønskede svangerskaber, det drejer sig om. Alle vedne, hvor man kan skære nogle fra eller holde nogle borte, må det da være noget positivt. Det er ud fra den betragtning, jeg sagde, at jeg gerne ville være med til at pege på de muligheder, vi havde for at indsnævre problemet.

Hr. Falk Hansen siger, at afstanden mellem os er for stor. Det kan jeg jo ikke sige andet til, end at det er åbenbart, at vi har forskellige opfattelser af det spørgsmål. Men når hr. Falk Hansen siger, at han må vende sig meget skarpt imod, at jeg nævner ordet „adoption“ i forbindelse med lovforslaget her, og at det er helt uantageligt at sætte nogle til at føde børn for andre for at løse det problem — jeg tror, det var sådan, ordene faldt — er det absolut en misforståelse, i hvert fald af det, jeg mente. Det, som jeg tænkte på i den forbindelse, er, at i tilfælde af, at en kvinde i forvejen har født 4 børn og ikke mener at kunne tage ansvaret for yderligere et barn, som er undervejs, står man i realiteten over for valget mellem at dræbe det barn eller eventuelt tilbyde det et hjem. Så er det dog et spørgsmål, om det er holdbart at sige: nej, det liv skal udslettes, på trods af at der måske er adskillige, der gerne ville have det. Det var i den forbindelse, jeg nævnte det, og jeg sagde udtrykkelig, at det naturligvis ikke løser nogen problemer. Det var igen et forsøg på at mindske antallet af de ulykkelige tilfælde, som vi i alle tilfælde ender med en hel del af.

Dette sammen med oplysningerne om de sociale hjælpeforanstaltninger osv., som samfundet stiller til rådighed, mener jeg bør indgå i den oplysning, som den svangre kvinde modtager på det tidspunkt, og det gør det vel også i en vis udstrækning.

Elsé-Merete Ross: Jeg forstod, at hr. Per Dich ikke tillagde forældres og skoles seksualoplysning og oplysning om præventive

[Else-Merete Ross.]

midler nogen særlig værdi. Det er muligt, jeg har misforstået det; men hvis jeg har forstået det rigtigt, forekommer det mig meget mærkeligt. Vi har i folketinget vedtaget integreret seksualoplysning i skolerne, og vi har her i folketinget vedtaget særlige bestemmelser i svangerskabshygiejneloven om vejledning af de 15-årige, vel netop for at undgå aborter.

Hr. Per Dich er tilsyneladende meget ivrig for at få indført fri abort, der for mig står som et onde. Jeg kan ikke se andet, end at den eneste måde at reducere aborternes antal på er ved oplysning og atter oplysning og ved at fremhæve den enkeltes personlige ansvar. Det kan vi slet ikke gøre i tilstrækkelig høj grad, og dér svigter vi foreløbig her i samfundet, mener jeg.

Så vil jeg gerne om adoption, som fru Lis Møller tidligere har gjort sig til fortaler for, og som jeg nu forstår hr. Karlskov Jensen også er tilhænger af, sige, at det er jeg ikke tilhænger af. Jeg har lige truffet i befolkningskomiteen i Europarådet en overlæge Harmsen, der havde dette som speciale, idet han var leder af et særligt mødre hjem, hvor opgaven var at have disse mødre, indtil de kunne bortadoptere deres børn. Det havde han været tilhænger af tidligere. Men gennem mange år var hans erfaring blevet den, at det var betydelig sværere for en mor at komme over at have bortadopteret et barn end at have fået en abort. Det var, som om moderen blev ved med at have i sine tanker, at dette barn levede; hun huskede den dag, da barnet havde fødselsdag, fulgte det livet igennem og kom ligesom aldrig over, at hun havde givet det fra sig, hvorimod ingen af de mødre, han kendte, fejrede den dag, da de havde fået en abort.

Ordføreren for forslagsstillerne (*Per Dich*): Hr. Thestrup mente, at man måtte være enig om, at der skulle finde en prøvelse sted af, om grundene til ansøgning om abort var vægtige nok. Denne prøvelse skal foretages af et embedsmandsudvalg, men det er

det, vi finder i allerhøjeste grad betænkeligt. Vi mener, at det kun kan være den enkelte kvinde, der med sig selv efter behørig rådgivning kan træffe den beslutning.

Hr. Thestrup var igen inde på betragtningerne om modsætningen mellem hensynet til kvindens frihed og hensynet til fosteret. Jeg kan forstå, at nogle ud fra religiøs eller anden etisk overbevisning er modstandere af svangerskabsafbrydelse i det hele taget. Jeg kan ikke forstå, at de vil påtvinge andre deres anskuelse. Og jeg kan slet ikke forstå denne mærkværdige — undskyld udtrykket — procentmoral, som fortalene for den nugældende lov er tilhængere af. Vi har jo allerede gennemført ret til svangerskabsafbrydelse i en lang række tilfælde, og det, der for os er vigtigt nu, er at nå frem til at tage skridtet fuldt ud og lægge ansvaret dér, hvor det bør ligge.

Endelig viser erfaringerne hos de mennesker, jeg kender, og som har arbejdet med denne lovgivning i praksis, at det faktisk er de socialt dårligst stillede og de dårligst uddannede, som taber i dette lotteri.

Til hr. Karlskov Jensen og fru Else-Merete Ross kun dette, at selvfølgelig er jeg tilhænger af så megen oplysning på dette område som overhovedet muligt. Jeg tror, fru Else-Merete Ross har været udenfor, da jeg citerede Publilius Syrus for den sætning, at det at elske og bevare fornuften samtidig er umuligt selv for en gud. Det, jeg ville sige med det, var, at man ikke løser problemet om de uønskede svangerskaber ved oplysning. De vil stadig eksistere.

Jeg skal til slut sige, at jeg selvfølgelig på grund af tidspunktet er indstillet på at afstå fra en udvalgsbehandling, men samtidig udtrykke håbet om, at dette problem så hurtigt som muligt i næste samling i folketinget vil blive taget op.

(Kort bemærkning).

Thestrup: Jeg vil gerne sige til hr. Per Dich, at jeg fuldt ud er klar over den forskel, der er mellem vore synspunkter. Hr.

[Thestrup.]

Per Dich mener kun, der er et hensyn at tage til kvinden. Jeg mener tillige, at der er et hensyn at tage til fosteret. Mangfoldige andre steder i vor lovgivning tages der hensyn til fosteret. Jeg kan ikke se, at der på dette område ikke også må tages et hensyn til fosteret. Da der er de to ting, der møder hinanden og krydser hinanden, må det være rimeligt med en afgørelse.

(Kort bemærkning).

Falk Hansen: Jeg skal ikke komme ind på det spørgsmål, hr. Thestrup rejste om, at det ikke var rimeligt at tale om en rest, fordi den rest, der var, var dem, der ifølge loven ikke burde kunne få svangerskabsafbrydelse. Jeg er ikke enig med hr. Thestrup i, at den deling, der sker dér, altid er hensigtsmæssig og rigtig.

Men egentlig kommer jeg herop for at sige til hr. Karlskov Jensen, at jeg havde meget svært ved at begribe det eksempel, der blev nævnt. Når jeg vendte mig imod, at man skulle sætte en kvinde til at føde børn til andre, nævnte hr. Karlskov Jensen over for det, at hvis én kvinde havde 4 børn og fødte et 5. og blev stillet over for den mulighed enten at skulle have en abort eller bortadoptere det, kunne det sidste dog være bedre. Dermed sætter man hende jo netop i den situation, at hun føder børn til andre.

Men jeg vil gerne sige, for at der ikke skal være nogen misforståelse, at hr. Karlskov Jensen ikke skal tro, at abort heller for mig er et mål i sig selv. Det kan det aldrig nogen sinde være. Det må da være helt naturligt at søge at motivere de fleste kvinder til at gennemføre deres svangerskab. Det tror jeg godt vi kunne blive enige om. Vi må bare erkende forholdene, som de er.

(Kort bemærkning).

Karlskov Jensen: Bare for klarheds skyld: hr. Falk Hansen siger, at jeg skulle have talt om en kvinde, der havde født 4 børn og nu også har født det 5. Det er naturligvis i det tilfælde, at en kvinde har født 4 børn og er gravid med det 5., at der kan være tale om, at hun søger svangerskabsafbrydelse og i forbindelse dermed bliver oplyst om de sociale hjælpeforanstaltninger, der står til hendes rådighed, og da kunne man også

inddrage det spørgsmål. Nu er man jo lig ved at gøre en bisætning i mit første indlæg til noget helt centralt, for jeg sagde i mit første indlæg, at det er noget, der kun heel periferisk tangerer disse spørgsmål.

(Kort bemærkning).

Falk Hansen: Jeg bliver nødt til at gøre hr. Karlskov Jensen opmærksom på, at jeg til fulde havde forstået det eksempel, som blev fremført med de 4 børn og det 5. undervejs. Jeg har aldrig forestillet mig at lave aborter på fødte børn.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden: Ønskes der udvalgsbehandling? (Ophold). Da det ikke er tilfældet, går lovforslaget direkte til anden behandling.

Der er ikke mere på dagsordenen.

Medlem af folketinget Skovmand har meddelt mig, at han ønsker til ministeren for europæiske markedsanliggender at stille følgende spørgsmål:

„Hvilke skridt agter ministeren at tage for at oplyse folketinget og den danske befolkning om de krav til EF-medlemsstaternes forfatning, som følger af Europadomstolens afgørelse, samt for at klarlægge, i hvilket omfang det vil være muligt for Danmark uden grundlovsændring at opfylde Europadomstolens krav?“

Spørgsmålet vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommande spørgetid.

Folketingets næste møde afholdes i morgen, fredag den 26. maj, kl. 11 med følgende dagsorden:

1) *Tredje behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om omsorg for invalidepensionister og folkepensionister. (Tilsyn, refusion, forhøjelse af beløb til personlige fornødenheder).

2) *Tredje behandling af:*

Forslag til lov om sommerhuse og camping m. v.

[Formanden.]3) *Tredje behandling af:*

Forslag til lov om erhvervelse af fast ejendom til fritidsformål.

4) *Tredje behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om by- og landzoner.

5) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om indfødsrets meddelelse.

6) *Anden behandling af:*

Forslag til adoptionslov.

7) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om ændring af myndighedsloven. (Forældremyndighed over børn uden for ægteskab).

8) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om ændring af retsplejeloven. (Prøvelse af beslutning om adoption uden samtykke).

9) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om egnsudvikling.

10) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om naturgasforsyning.

11) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om opkrævning af indkomst- og formueskat for personer m. v. (Kildeskat).

12) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om ændring af ligningsloven [af Lembourn m. fl.].

13) *Første behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om aktieselskaber. (Ændringer med henblik på Danmarks tilslutning til De europæiske Fællesskaber).

14) *Første behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om forsikringsvirksomhed. (Ændringer med henblik på Danmarks tilslutning til De europæiske Fællesskaber).

15) *Første behandling af:*

Forslag til lov om optagelse af statslån i udlandet.

Mødet hævet kl. 17.28.

104. møde.

Fredag den 26. maj kl. 11.

Formanden: Udvalget angående forslag til lov om erstatning for vaccinationsskader har afgivet betænkning over nævnte lovforslag. Eksemplarer vil blive omdelt.

Udvalget angående forslag til lov om ændring af lov om en kornordning og forslag til lov om ændring af lov om afsætning af danske landbrugsvarer m. m. har afgivet betænkning over nævnte lovforslag. Eksemplarer er omdelt.

Den første sag på dagsordenen var:

Tredje behandling af forslag til lov om ændring af lov om omsorg for invalidepensionister og folkepensionister. (Tilsyn, refusion, forhøjelse af beløb til personlige fornødenheder).

(Anden behandling af lovforslaget (nr. 165) findes i tidenden sp. 6156).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslaget sattes til forhandling.

Ingen bad om ordet.

Lovforslaget

vedtoges enstemmigt med 150 stemmer.

Formanden: Lovforslaget vil nu blive tilstillet statsministeren.